

Izgubljena preferencija obline: uticaj formalnih, afektivnih i kontekstualnih činilaca na estetsku procenu obline i ugaonosti

Jelena Blanuša

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera u Subotici
Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju, Filozofski fakultet u Beogradu

Brojne studije iz literature pokazuju snažnu preferenciju obliha figura: oble figure dobijaju više estetske ocene od ugaonih, povezuju se sa pridevima kao što su lep, veseo i zabavan, kao i sa sigurnim i pozitivnim rečima. Nasuprot tome, ugaone figure dobijaju niže procene i povezuju se sa rečima koje označavaju neizvesnost i opasnost.

U seriji eksperimenata želeli smo da ispitamo postojanost ovog efekta. Da bismo osigurali da će na estetsku procenu uticati samo obliha i ugaonost a ne druga formalna svojstva stimulacije, prema pilot studiji najpre su odabrane figure koje su bile ujednačene po simetriji i kompleksnosti unutar oblo-ugaono parova. Razlike u estetskoj proceni između ovako odabranih figura ispitane su u prvoj studiji. Rezultati su pokazali da se, nakon ujednačavanja stimulusa po formalnim svojstvima, preferencija obline gubi i dolazi do suprotne pojave – preferencije ugaonih figura.

Budući da je jedna od vodećih hipoteza koja se koristi u objašnjenju preferencije obliha *hipoteza opasnosti*, prema kojoj se ugaone figure izbegavaju jer su potencijalno opasne ili preteće, u drugoj studiji smo želeli da proverimo uticaj afektivnih varijabli na estetsku procenu obline i ugaonosti. Rezultati su pokazali složen obrazac odnosa između afektivnih varijabli i obline: pokazuje se da estetska procena raste s povećanjem afektivnih skorova za ugaone, kao i za oble-jednostavne figure, dok je kod obliha-kompleksnih figura postojala tendencija pada s porastom afektivnih skorova.

Alternativna hipoteza koja se koristi za objašnjenje fenomena preferencije obline jeste *hipoteza vizuelnog nametanja*, prema kojoj preferencija obline nastaje kao posledica snažnije neuralne aktivacije koju izazivaju oble figure. U trećoj studiji ispitali smo hipotezu vizuelnog nametanja kroz zadatak vizuelne pretrage. Rezultati su pokazali vizuelno nametanje obline samo u slučaju kada nije kontrolisana kompleksnost, dok se vizuelno nametanje ugaonog javlja u slučaju kada su stimulusi ujednačeni po formalnim svojstvima, zbog čega se zaključuje da se pre može govoriti o vizuelnom nametanju ugaonosti nego obline.

U četvrtoj studiji želeli smo da ispitamo efekat kontekstualnih činilaca na estetsku procenu obline i ugaonosti. Rezultati su pokazali da je procena obline zavisi od kongruentnosti obline i konteksta procene, odnosno da se više procene obline dobijaju u bezopasnom kontekstu a više procene ugaonosti u blago opasnom kontekstu. Slično se dobija kada se vrši procena umetničkih slika sa oblim i ugaonim elementima: slike određenih autora procenjuju kao lepše ako su oble, drugih autora ako su ugaone, dok se kod nekih autora nisu javile značajne razlike.

Uopšte uzev, rezultati naših eksperimenata pokazali su da se preferencija oblosti može izgubiti pod uticajem formalnih (kompleksnost), afektivnih i kontekstualnih činilaca. Veći broj naših eksperimenata ponudio je i suprotne zaključke: da postoji preferencija ugaonosti, naročito na jednostavnim stimulusima, dok postoji tendencija preferencije oblog na kompleksnim stimulusima, iako ona nije potvrđena u svim slučajevima.